

documents d'economia "la Caixa"

NÚM. 06 ABRIL 2007

**El temps amb els fills
i l'activitat laboral dels pares**

Maria Gutiérrez-Domènech

"la Caixa"

Servei d'Estudis

Av. Diagonal, 629, torre I, planta 6

08028 BARCELONA

Tel. 93 404 76 82

Telefax 93 404 68 92

www.estudis.lacaixa.es

Correu-e: publicacionsestudis@lacaixa.es

La responsabilitat de les opinions emeses en els documents d'aquesta col·lecció correspon exclusivament als seus autors. La CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS DE BARCELONA no s'identifica necessàriament amb les seves opinions.

© Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona - "la Caixa", 2007

© Maria Gutiérrez-Domènech

El temps amb els fills i l'activitat laboral dels pares

Maria Gutiérrez-Domènech*

Vull agrair a Cristina Fernández, Almudena Sevilla-Sanz, Dolores García-Crespo i als participants del seminari del Servei d'Estudis de "la Caixa" els seus valuosos comentaris. Una versió més detallada d'aquest treball està disponible, en anglès, a la col·lecció Working Papers de "la Caixa".

---

* Servei d'Estudis de "la Caixa"

Resum:

Aquest estudi analitza la relació entre l'activitat laboral dels pares i el temps que dediquen als seus fills a Espanya. L'anàlisi identifica que hi ha diferències importants entre homes i dones pel que fa al temps primari bàsic i al secundari, però no pel que fa al temps primari de qualitat. L'estudi també mostra que el temps primari de qualitat és similar entre els pares i mares que estan ocupats i els que no ho estan. A més, l'anàlisi indica que els pares i mares amb nivells d'educació més alts dediquen més temps primari als seus fills. Finalment, dels resultats de l'estudi es desprèn que es podria aconseguir augmentar el temps que els pares i mares ocupats dediquen als seus fills si la jornada laboral no s'acabés després de les sis de la tarda.

Codis JEL: J13, J22

Paraules clau: temps amb els fills i activitat laboral

Abstract:

This paper studies the relationship between parental employment and time with children in Spain. We find large differences across genders in basic primary and secondary childcare, but not in quality primary childcare. The analysis shows no significant differences in quality primary childcare across employment status. Furthermore, the results indicate that more educated parents allocate more time to primary care. The study also suggests that a work schedule that finishes no later than 6 pm would raise significantly the time allocated to childcare by working parents.

JEL Codes: J13, J22

Keywords: childcare time and employment

ÍNDEX

1. Introducció	5
1.1. Els vincles entre l'activitat laboral dels pares, el temps amb els fills i el desenvolupament cognitiu infantil	5
1.2. Organització de l'estudi i principals resultats	5
2. Quant temps al dia dediquen els pares a l'atenció dels fills?	7
3. L'associació entre característiques personals i el temps amb els fills	11
3.1. El model economètric	11
3.2. La situació laboral dels pares i altres factors, com es relaciona amb el temps dedicat als fills?	11
3.3. Quines característiques laborals tenen una associació positiva amb el temps dedicat als fills?	13
4. Conclusions	15
Annex 1: Enquesta de l'Ús del Temps del 2002-2003 a Espanya	17
Annex 2: Llista de variables	18
Referències	19

1. Introducció

1.1. Els vincles entre l'activitat laboral dels pares, el temps amb els fills i el desenvolupament cognitiu infantil

L'increment de les taxes d'ocupació de les dones en les últimes dècades ha desencadenat un debat sobre si aquesta tendència podria ser perjudicial per al desenvolupament cognitiu de la població infantil. Aquesta preocupació es deriva del fet que l'ocupació de les mares podria disminuir el temps que es dedica als fills, i de l'evidència que aquest temps és important per al seu desenvolupament¹. D'altra banda, no podem obviar que la participació de les mares en el mercat laboral preserva el seu capital humà, augmenta els ingressos de la família i, d'aquesta manera, pot contribuir al benestar dels fills.

En aquest context, diversos estudis han analitzat l'efecte de l'ocupació de les mares sobre els èxits acadèmics i laborals dels seus fills. Tot i que alguns estudis detecten efectes negatius sobre el desenvolupament cognitiu infantil², no hi ha un consens sobre aquest resultat³. Alguns autors emfatitzen que tot depèn del tipus d'atenció que les mares que treballen decideixen per als seus fills. Per exemple, per al Regne Unit, Gregg *et al.* (2005) mostren que els fills de mares ocupades que utilitzen l'atenció informal d'amics i familiars presenten un desenvolupament cognitiu inferior al dels fills de mares no ocupades. Això no obstant, aquesta diferència desapareix quan les mares que treballen utilitzen una alternativa d'atenció més formal com, per exemple, escoles bresol.

Per què no es troba una relació clara entre l'ocupació materna i el desenvolupament infantil? Potser els pares i mares treballadors dediquen més temps de qualitat als seus fills⁴ o el temps total d'atenció infantil no és tan diferent entre mares ocupades i no ocupades⁵. Per exemple, Bianchi (2000) mostra que, a pesar del creixement de les taxes d'ocupació de les mares als Estats Units, el temps dedicat als fills s'ha mantingut estable. Aquesta autora assenyalava que es tendeix a sobreestimar el temps que les mares dedicaven als fills en el passat; que les mares treballadores solen esforçar-se per reservar temps per als fills, i que un nombre més gran de nens van a centres d'educació infantil, encara que les mares no treballin. Finalment, els homes participen cada vegada més en l'atenció dels fills i tendeixen a compensar part del temps d'atenció que les mares es veuen obligades a reduir.

1.2. Organització de l'estudi i principals resultats

El principal objectiu d'aquest article és analitzar la relació entre l'activitat laboral dels pares i mares a Espanya i el temps dedicat als fills. Per a això, utilitzem l'«Enquesta de l'Ús del Temps» a Espanya, elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística el període 2002-2003. Hem de deixar clar que aquest estudi no pretén estimar l'efecte del treball dels pares o mares sobre l'evolució futura dels fills. Per a això, caldria un panel de dades que seguís la vida de les famílies durant dues dècades com a mínim, i aquestes dades no estan disponibles a Espanya. De totes maneres, la nostra anàlisi pot contribuir a calibrar el potencial impacte que l'activitat laboral dels pares pot tenir sobre el desenvolupament dels fills.

1. Zick *et al.* (2001).

2. Han *et al.* (2000) per als Estats Units i Ermisch i Francesconi (2002) per al Regne Unit.

3. Greenstein (1995).

4. Nock *et al.* (1988).

5. Sandberg *et al.* (2001).

L'anàlisi se centra en individus de 17 o més anys, casats o que cohabitaven amb almenys un fill menor de 17 anys. S'examina si hi ha diferències en el temps dedicat als fills en funció de l'activitat laboral i d'altres característiques com el sexe, l'educació i la renda. A més, entre els pares i mares ocupats, s'investiga quines són les característiques laborals correlacionades positivament amb el temps d'atenció als fills. Això últim ajudarà a dissenyar polítiques laborals destinades a facilitar que els pares i mares ocupats puguin dedicar més temps als seus fills.

L'estudi distingeix entre diferents tipus de temps dedicat als fills⁶. Això és important perquè hi ha proves que certes activitats, com per exemple llegir i ajudar a fer els deures, contribueixen en major mesura que d'altres al desenvolupament cognitiu infantil. Afortunadament, l'«Enquesta de l'Ús del Temps» classifica el temps amb els fills en diferents categories⁷: *temps d'atenció primari*, quan l'activitat principal és l'atenció dels fills, i *temps d'atenció secundari*, quan l'atenció dels fills es menciona com una activitat secundària que es fa simultàniament a l'activitat principal. Alhora, el temps d'atenció primari se subclassifica entre *bàsic* (per exemple, donar-los menjar) i de *qualitat* (per exemple, llegir-los un conte).

Els resultats principals d'aquest estudi són quatre: primer, les dones, tant les que treballen com les que no, dediquen molt més temps a l'atenció dels fills que no pas els homes, fins i tot quan tots dos tenen nivells d'educació molt semblants. Per exemple, una mare ocupada destina tres vegades més temps a l'atenció primària bàsica i dues vegades més temps a l'atenció secundària que un pare ocupat. Les diferències pel que fa a l'atenció primària de qualitat, en canvi, són insignificants. Els pares concentren les seves obligacions familiars en l'atenció primària de qualitat.

Segon, el temps d'atenció de qualitat és similar entre pares/mares ocupats i pares/mares no ocupats. Aquest és un resultat encoratjador si el que ens preocupa és que l'augment de mares treballadores pugui tenir efectes perjudicials en el desenvolupament cognitiu dels seus fills.

Tercer, hi ha una associació positiva entre els nivells educatius dels pares i mares i el temps d'atenció primària que destinen als seus fills. Aquesta relació revela un dels beneficis de la inversió en educació a llarg termini: els pares i mares amb un nivell educatiu més alt tendeixen a passar més temps amb els seus fills i, en la mesura que això els facilita el desenvolupament, l'educació té efectes positius sobre la generació següent.

Quart, centrant-nos en els pares i mares que treballen, els resultats indiquen que l'horari laboral és un condicionant important del temps dedicat als fills. Els individus que acaben la jornada laboral més tard de les sis de la tarda, a igual nombre d'hores treballades, tendeixen a passar menys temps amb els seus fills. Per tant, el foment d'una jornada contínua, sense pauses llargues al migdia i més en línia amb l'horari escolar, seria una mesura important per facilitar l'augment del temps que es dedica als fills.

---

6. Zick *et al.* (2001).

7. Més detalls de l'enquesta es poden llegir a l'Annex 1.

2. Quant temps al dia dediquen els pares a l'atenció dels fills?

Aquesta secció mostra la mitjana de minuts diaris que els homes i dones dediquen per fill menor de 17 anys, ja sigui a l'atenció primària bàsica, a l'atenció primària de qualitat o a l'atenció secundària. Com que l'objectiu principal és examinar si els pares i mares que treballen dediquen menys temps als fills, l'anàlisi descriptiva distingeix entre individus ocupats i no ocupats.

TAULA 2.1 Temps per fill menor de 17 anys (minuts al dia)

	PARES		MARES	
	Ocupats	No ocupats	Ocupades	No ocupades
Primari bàsic	15,40	16,73	44,07	53,43
Primari de qualitat	9,59	10,13	10,75	11,83
Primari total	24,95	26,86	54,82	65,26
Secundari	6,01	5,71	11,71	13,52
Total	30,96	32,55	66,53	78,78
Nre. d'observacions	4.319	415	2.338	2.422

En primer lloc, la taula 2.1 mostra diferències importants en els temps que pares i mares dediquen a l'atenció de seus fills. Les mares dediquen el triple del temps primari bàsic que destinen els pares, i el doble del temps secundari. Únicament pel que fa al temps primari de qualitat, pares i mares presenten unes mitjanes semblants. Aquesta ràtio entre els sexes es manté tant per al grup d'individus ocupats com per al d'individus no ocupats.

En el cas dels homes, no hi ha diferències apreciables en el temps que dediquen als fills entre els que treballen i els que no ho fan. Les diferències en el grup de dones, encara que més grans que en el cas dels homes, són relativament petites, sobretot pel que fa al temps primari de qualitat.

És interessant constatar que aquestes xifres són similars a les del Regne Unit, país per al qual hi ha una enquesta de l'ús del temps comparable a l'espanyola. Per exemple, segons els nostres càlculs, els minuts de temps primari total que apareixen en la tercera fila de la taula 2.1, serien, en el cas britànic, de 23,78, 29,55, 47,30 i 68,22 respectivament.

Les taules 2.2 i 2.3 distingeixen entre el temps mitjà dedicat a l'atenció dels fills menors de 10 anys, i el dedicat als que tenen entre 10 i 16 anys, respectivament. Tal com seria d'esperar, tant pares com mares dediquen molt més temps als fills menors de 10 anys. A priori, les mitjanes de temps per al grup d'edat de 10 a 16 anys podrien semblar molt baixes. Això no obstant, cal destacar que aquestes xifres no reflecteixen tot el temps transcorregut en presència dels fills (informació que no recull l'enquesta), sinó tan sols el temps que els pares diuen que dediquen a l'atenció dels fills.

La distinció per franges d'edat ajuda a matisar alguns dels resultats de la taula 2.1. Per exemple, ara observem que els homes que no treballen tendeixen a participar més en l'atenció dels fills que els que treballen quan els fills són petits. Abans aquest resultat quedava emmascarat perquè els pares no ocupats amb fills menors de 10 anys representen una proporció baixa del total de la mostra. Aquests problemes d'interpretació es poden evitar amb una anàlisi més sofisticada que la simple descripció estadística, i això és el que fem en la secció següent. Finalment, és encoratjador constatar que per a tots dos grups d'edat dels fills, el temps mitjà de qualitat dedicat per les mares no presenta diferències importants segons l'estatus laboral.

TAULA 2.2 Temps per fill menor de 10 anys (minuts al dia)

	PARES		MARES	
	Ocupats	No ocupats	Ocupades	No ocupades
Primari bàsic	28,89	39,35	80,12	100,75
Primari de qualitat	16,87	22,03	17,40	19,61
Primari total	45,76	61,38	97,52	120,37
Secundari	11,21	14,24	20,46	26,87
Total	56,96	75,62	117,98	147,24
Nre. d'observacions	1.926	143	1.081	1.002

Quina és la relació entre el nivell educatiu i el temps que es destina a l'atenció dels fills? És diferent segons el sexe o l'estatus laboral? La taula 2.4 mostra la mitjana de temps dedicat a l'atenció primària, ja sigui bàsica o de qualitat, segons el nivell d'estudis i l'activitat laboral dels pares. La taula utilitza la denominació «educació alta» per a aquells pares que tenen estudis universitaris, i «educació baixa» per als altres casos.

TAULA 2.3 Temps per fill de 10 a 16 anys (minuts al dia)

	PARES		MARES	
	Ocupats	No ocupats	Ocupades	No ocupades
Primari bàsic	3,26	4,27	7,37	10,87
Primari de qualitat	2,56	2,32	4,21	4,79
Primari total	5,82	6,59	11,58	15,66
Secundari	1,33	0,76	2,41	2,77
Total	7,15	7,36	13,98	17,93
Nre. d'observacions	1.523	196	823	910

TAULA 2.4 Temps per fill menor de 17 anys (minuts al dia)

Temps primari	EDUCACIÓ DELS PARES		EDUCACIÓ DE LES MARES	
	Baixa	Alta	Baixa	Alta
Ocupats				
Bàsic	13,29	25,02	37,93	59,63
De qualitat	8,90	12,48	8,30	16,97
Total	22,18	37,50	46,23	76,60
Nre. d'observacions	3.540	779	1.677	661
No ocupats				
Bàsic	14,78	38,53	51,53	75,18
De qualitat	9,16	20,98	11,04	21,00
Total	23,96	59,61	62,57	96,18
Nre. d'observacions	381	34	2.226	197

De la taula es desprèn que el nivell educatiu és un factor clau per explicar diferències en el temps dedicat als fills. S'observa que les mares ocupades d'educació baixa dediquen notablement menys temps que les mares ocupades amb un nivell d'educació més alt (encara que la diferència és menor quan es tracta de fills petits, tal com mostra la taula 2.5). Pot semblar encara més sorprenent que les mares ocupades amb una educació elevada dediquin més temps als seus fills que no pas les mares no ocupades d'educació baixa. Els resultats són semblants en el cas dels barons.

TAULA 2.5 Temps per fill menor de 10 anys (minuts al dia)

Temps primari	EDUCACIÓ DELS PARES		EDUCACIÓ DE LES MARES	
	Baixa	Alta	Baixa	Alta
Ocupats				
Bàsic	25,41	41,95	72,92	93,63
De qualitat	16,35	18,83	14,49	22,85
Total	41,76	60,79	87,41	116,48
Nre. d'observacions	1.521	405	705	376
No ocupats				
Bàsic	34,38	88,97	99,91	106,84
De qualitat	19,82	44,10	19,09	23,42
Total	54,21	133,08	119,00	130,26
Nre. d'observacions	130	13	880	122

TAULA 2.6 Temps per fill de 10 a 16 anys (minuts al dia)

Temps primari	EDUCACIÓ DELS PARES		EDUCACIÓ DE LES MARES	
	Baixa	Alta	Baixa	Alta
Ocupats				
Bàsic	3,00	4,69	7,19	8,04
De qualitat	2,07	5,21	2,98	8,65
Total	5,08	9,90	10,17	16,69
Nre. d'observacions	1.290	233	645	178
No ocupats				
Bàsic	4,08	6,27	10,23	22,33
De qualitat	2,04	5,29	4,10	17,19
Total	6,12	11,57	14,33	39,51
Nre. d'observacions	179	17	862	48

Es pot assenyalar que aquestes dades podrien estar exagerant l'associació positiva entre el nivell educatiu dels pares i el temps dedicat als fills si, per exemple, en la nostra mostra, els individus amb educació alta reben més ajuda domèstica, tenen fills més petits o tenen una renda més elevada. En aquests casos, hi ha el risc d'atribuir a l'educació un efecte que possiblement prové d'un altre d'aquests factors. Per això, és important dur a terme una anàlisi economètrica de les dades que tingui en compte les relacions entre diferents variables explicatives (cosa que fem en la secció següent).

3. L'associació entre característiques personals i el temps amb els fills

3.1. El model economètric

L'objectiu de l'anàlisi economètrica és identificar el signe i la magnitud relativa de la relació entre diverses característiques personals i el temps amb els fills, en les seves tres modalitats (primari bàsic, primari de qualitat i secundari). Com hem explicat anteriorment, aquest enfocament té en compte l'associació que hi ha entre les diferents variables explicatives i, d'aquesta manera, permet establir de forma més rigorosa les relacions entre cada una d'elles amb el temps dedicat a l'atenció dels fills. L'estimació del model planteja una sèrie de dificultats tècniques que ara no detallarem. El lector interessat trobarà una discussió sobre això a Gutiérrez-Domènech (2007).

L'anàlisi està dividida en dues parts:

Primer, estimem un total de sis equacions i distingim entre les diferents modalitats de temps d'atenció (primari bàsic, primari de qualitat i secundari) i cada sexe. Estudiem la relació entre la variable «temps d'atenció» (la variable dependent) i les característiques següents: edat; dia de la setmana, dilluns/divendres o cap de setmana; valoració de l'estat de salut; regió de residència; nombre de fills en quatre grups d'edat; nacionalitat; possessió de renta-plats; règim de tinença de l'habitatge (propietat o lloguer); ajuda externa per a les feines domèstiques; renda no salarial, i nivell educatiu i estatus laboral de l'individu i de la seva parella. L'Annex 2 conté una llista detallada de les variables.

En segon lloc, estimem el model per a cada tipus de temps d'atenció (primari bàsic, primari de qualitat i secundari) de dilluns a divendres, per a una submostra de pares i mares que treballen. L'objectiu d'aquest segon exercici és investigar la relació entre les característiques laborals (ocupació, tipus de jornada, sector públic o privat i el nombre d'hores treballades) i el temps que dediquen als fills. En relació amb el tipus de jornada, es distingeix entre contínua i no contínua, o si acaba després de les 6 de la tarda o abans.

3.2. La situació laboral dels pares i altres factors, com es relaciona amb el temps dedicat als fills?

La taula 3.1 mostra l'associació entre el temps dedicat als fills (en les tres modalitats) i una selecció de característiques que l'anàlisi revela com les més rellevants. Els coeficients donen una mesura del canvi en el nombre de minuts dedicats a l'atenció per fill i dia com a resultat de variar una característica mentre les altres es mantenen fixes al nivell mitjà. Per exemple, per a la variable estudis, el coeficient per a estudis secundaris de la primera columna implica que els homes amb aquest nivell d'estudis (i altres característiques fixades al nivell mitjà) tendeixen a dedicar 29,92 minuts més al dia de temps bàsic per fill que no pas els homes sense estudis o amb estudis primaris (que és el valor de la variable que s'omet a la taula). El nombre d'asteriscos que acompanyen els coeficients indica fins a quin punt és significativa l'estimació en termes estadístics (dos o tres asteriscos indiquen que el coeficient és altament significatiu; un asterisc, que ho és marginalment; i cap asterisc, que el coeficient no és significativament diferent de zero).

TAULA 3.1 La relació entre les característiques individuals i el temps amb els fills

Variables	PARES			MARES		
	Bàsic	Qualitat	Secundari	Bàsic	Qualitat	Secundari
Dilluns a divendres ¹	-6,82**	-10,03**	-22,69***	34,85***	22,72***	11,07*
Nombre de fills						
0-1	74,41***	43,22***	41,34***	149,72***	24,37***	78,99***
2-5	44,09***	35,13***	43,66***	65,18***	21,30***	59,42***
6-9	22,23***	24,39***	20,16***	35,54***	18,77***	35,82***
10-16	-13,60***	-17,16***	-23,78***	-10,07***	-10,92***	-12,09**
Estudis ²						
Secundaris	29,92***	18,91***	23,09**	15,49***	17,57***	36,10***
Formació professional	17,72***	4,68	19,33*	15,37***	11,38**	36,03***
Universitaris	30,08***	17,05**	33,45***	22,57***	31,36***	65,39***
Ocupat ³	-4,87	19,26	0,17	-26,93***	-4,20	-24,69*
Estudis de la parella ⁴						
Secundaris	16,95**	11,94*	12,51	-2,81	6,56	1,47
Formació professional	12,99**	15,13***	12,37	-4,54	2,02	27,16***
Universitaris	26,79***	20,41***	31,72***	0,89	12,84**	16,12

NOTES: *p<,1; **p<,05; ***p<,01.

1. Variable dicotòmica (1 = entrevista té lloc de dilluns a divendres).

2. Variable dicotòmica (la variable omesa correspon a no estudis o a estudis primaris).

3. Variable dicotòmica (1 = ocupat).

4. Variable dicotòmica (la variable omesa correspon a no estudis o estudis primaris).

Els principals resultats són els següents:

En primer lloc, tal com s'espera, cada fill addicional entre 0 i 9 anys incrementa substancialment el nombre de minuts al dia que es dediquen a l'atenció dels fills. Per exemple, si ens fixem en la primera columna de la taula 3.1, el coeficient vinculat a tenir un fill més dins del grup d'edat 0-1 (74,41) s'interpreta com que, a un pare de característiques mitjanes, un fill addicional dins d'aquest grup d'edat, li suposa dedicar al voltant de 74 minuts més al dia a l'atenció primària bàsica. En el cas de les dones, hi ha una gran diferència entre el nombre de minuts de temps bàsic que es dedica a un fill addicional de 0-1 anys i el que es dedica a un fill addicional en els altres grups d'edat.

Els resultats confirmen la forta relació positiva entre el nivell d'estudis i el temps que es destina a l'atenció dels fills. Per exemple, el model prediu que un pare mitjà amb diploma universitari dedica 17 minuts més al dia a l'atenció primària de qualitat per fill que un pare mitjà sense estudis o amb educació bàsica. En el cas de les mares, aquesta diferència s'amplia fins als 31 minuts. Els resultats també revelen que un pare l'esposa del qual té més educació tendeix a passar més temps amb els fills, cosa que no s'observa en el cas femení.

En relació amb l'estatus laboral, no hi ha una associació significativa entre el treball dels pares i el temps que dediquen als fills, tot i que la relació sembla ser més aviat positiva pel que fa al temps primari de qualitat. Per a les mares, es pot destacar la relació negativa entre el treball i el temps primari bàsic. Això no obstant, aquesta relació no és significativament diferent de zero per al temps de qualitat, cosa que suggereix que les dones treballadores prioritzen el temps primari de qualitat davant dels altres tipus.

3.3. Quines característiques laborals tenen una associació positiva amb el temps dedicat als fills?

Per identificar la relació entre algunes característiques del lloc de treball i el temps dedicat als fills utilitzem la submostra de pares i mares ocupats. Els resultats dels coeficients estimats es mostren a la taula 3.2.

L'anàlisi revela que acabar la jornada després de les 6 de la tarda redueix molt la dedicació de temps primari als fills, sobretot del de qualitat, tant per al cas dels homes com pel de les dones. Per exemple, per un mateix nombre d'hores treballades, un pare que plega de la feina més tard de les 6 de la tarda dedica 23 minuts menys al dia a l'atenció primària de qualitat. L'equivalent per a una mare és de 18 minuts. S'observa també una relació negativa entre treballar una hora addicional i el temps dedicat als fills, especialment el bàsic.

L'horari laboral és, per tant, un factor clau en la determinació del temps dedicat als fills. En aquest sentit, la generalització d'una jornada laboral sense pauses llargues per dinar i que acabés abans de les 6 de la tarda, més acord amb l'horari escolar, redundaria en un temps més gran, sobretot del de qualitat, que els pares i mares dediquen als fills.

Rebre ajuda domèstica externa també té una relació positiva amb el temps dedicat als fills, especialment per part de les mares ocupades. Així, una mare ocupada que rep ajuda externa incrementa en 14 minuts al dia el temps d'atenció primària de qualitat. Si es dissenyen polítiques encaminades a aconseguir que les mares ocupades passin més temps amb els seus fills, donar suport per al finançament de l'ajuda domèstica és una possible via d'acció. En aquest sentit, el fort augment de l'oferta d'empleades domèstiques com a conseqüència de la immigració a Espanya dels últims anys és un fenomen que segurament ha facilitat que els pares i mares passin més temps amb els seus fills. La introducció del Règim Especial de la Seguretat Social dels empleats de la llar també pot haver tingut un efecte similar, en disminuir el cost de contractar ajuda externa.

Finalment, es pot destacar la confirmació de l'associació positiva entre el nivell d'estudis dels pares i mares ocupats i el temps amb els fills. Els resultats també apunten cap a un cert efecte compensatori per part dels pares amb esposes que treballen, ja que els pares ocupats incrementen el temps que dediquen als fills quan les seves parelles treballen.

TAULA 3.2 La relació entre les característiques individuals i el temps amb els fills

Variables	PARES OCUPATS			MARES OCUPADES		
	Bàsic	Qualitat	Secundari	Bàsic	Qualitat	Secundari
Ajuda domèstica ¹	7,83*	1,62	15,2*	7,36	14,24**	21,09**
Nombre de fills						
0-1	62,38***	33,57***	27,15**	121,13***	13,61*	47,48***
2-5	38,12***	29,64***	32,76***	55,71***	10,73*	34,85***
6-9	19,46***	23,80***	17,67**	21,12***	13,82**	22,75**
10-16	-13,24***	-9,9*	-11,8	-11,22	-6,05	4,86
Estudis ²						
Secundaris	18,46***	15,78*	13,88	28,35***	21,22**	42,72***
Formació professional	9,8*	2,1	12,25	30,21***	11,2	9,01
Universitaris	13,61*	20,12**	32,04*	27,65***	16,77**	30,32
Parella ocupada ³	18,23***	5,29	28,25**	-0,38	-9,38	-24,18
Estudis de la parella ⁴						
Secundaris	15,62***	1,65	9,47	9,31	0,79	8,44
Formació professional	14,65**	11,69*	9,55	-8,42	-8,28	27,09**
Universitaris	24,49***	6,02	15,88	7,01	2,41	14,49
Característiques del treball						
Jornada contínua ⁵	14,2***	0,03	16,8	-1,24	0,41	31,25
Treballar després de les 6 ⁶	-6,43	-22,81***	-10,45	-17,29***	-18,49***	18,89
Sector públic ⁷	0,11	2,14	-26,56***	-3,73	13,44**	-7,59
Nombre d'hores	-4,51***	-2,96***	-1,51	-6,83***	-1,34	-3,03**

NOTES: *p<,1; **p<,05; ***p<,01.

1. Variable dicotòmica (1 = rep algun tipus d'ajuda domèstica).
2. Variable dicotòmica (la variable omesa correspon a no estudis o estudis primaris).
3. Variable dicotòmica (1 = parella ocupada).
4. Variable dicotòmica (la variable omesa correspon a no estudis o estudis primaris).
5. Variable dicotòmica (1 = individu té jornada contínua).
6. Variable dicotòmica (1 = individu acaba la jornada laboral més tard de les 6 de la tarda).
7. Variable dicotòmica (1 = individu treballa en el sector públic).

4. Conclusions

La literatura empírica indica que hi ha una relació directa entre el temps que es dedica als fills i el seu desenvolupament cognitiu. L'augment de les taxes d'ocupació de les dones planteja la qüestió de si aquesta tendència tindrà efectes nocius per a l'evolució de la població infantil.

Aquesta preocupació es deriva del fet que les mares que treballen necessiten redistribuir el seu temps entre totes les activitats diàries, inclòs el temps dedicat als fills. Per determinar si, en el repartiment de les feines, les mares treballadores redueixen significativament els temps que dediquen als fills, aquest estudi analitza la relació entre el temps dedicat als fills i l'activitat laboral dels pares i mares. També s'examina l'associació entre aquest temps i diverses característiques personals i laborals.

L'anàlisi distingeix entre tres modalitats de temps que es dedica als fills: *temps d'atenció primari bàsic*, quan l'activitat principal és l'atenció als fills en tasques com donar-los menjar, banyar-los o acompanyar-los al col·legi; *temps d'atenció primari de qualitat*, quan l'activitat principal consisteix a, per exemple, llegir-los un conte o ajudar-los a fer els deures, i *temps d'atenció secundari*, quan l'atenció dels fills es menciona com una activitat secundària que es fa simultàniament a una altra activitat principal. La distinció és important ja que els estudis coincideixen que el temps primari, especialment el de qualitat, és el tipus d'atenció que més contribueix al desenvolupament infantil.

L'anàlisi simple de les dades mostra que les mares ocupades dediquen el triple de temps a l'atenció primària bàsica i el doble de temps a l'atenció secundària que els pares. Aquesta diferència no s'observa en relació amb el temps primari de qualitat.

El fet que l'atenció primària de qualitat sigui bastant similar entre homes i dones indica que els homes concentren les tasques familiars en aquest tipus d'atenció.

El model empíric revela principalment tres resultats que mostren que és poc probable que l'increment de mares treballadores tingui efectes perjudicials sobre el desenvolupament infantil. Primer, el temps primari de qualitat difereix poc entre pares/mares ocupats i pares/mares no ocupats. Segon, les mares ocupades prioritzen el temps de qualitat i el compensen durant el cap de setmana. Tercer, els pares ocupats les esposes dels quals treballen dediquen més temps a l'atenció dels fills.

D'on es deriven aquests resultats? En primer lloc, el temps mitjà destinat a l'atenció primària de qualitat per dia i fill menor de 17 anys és de 10-11 minuts. Els pares o mares treballadors només se situen un minut per sota dels que no treballen. Segon, l'anàlisi econòmica prediu que les mares que treballen sacrifiquen temps primari bàsic d'atenció als fills, però no redueixen el temps primari de qualitat. Tercer, en el cas dels pares ocupats s'observa una relació positiva entre totes les modalitats de temps amb els fills i tenir una esposa ocupada. Això últim indica que hi ha un efecte compensatori en el temps dedicat als fills a casa.

L'anàlisi empírica mostra una associació positiva i significativa entre el nivell educatiu dels pares i mares i el temps amb els fills. Això indica que la inversió en educació té efectes positius molt duradors perquè repercuteix en el desenvolupament dels fills a través d'una dedicació més gran als fills per part dels pares.

El model prediu que un pare ocupat amb estudis universitaris dedica 20 minuts més al dia al temps primari de qualitat, en igualtat de condicions, que un pare ocupat, sense estudis o amb estudis elementals. El temps equivalent per a una dona treballadora és de 17 minuts. A més, el model també prediu una relació positiva entre el nivell educatiu de les esposes i el temps que els pares dediquen a l'atenció dels fills. Aquests resultats suggereixen, primer, que a més pares/mares ocupats amb nivells de formació alta, menor serà el possible efecte negatiu que el treball de la mare pugui exercir sobre el desenvolupament cognitiu del fill. I, en segon lloc, que l'efecte compensatori dins de la llar probablement sigui més gran que les esposes tenen una formació més elevada.

L'anàlisi empírica indica que la potenciació d'una jornada laboral que no acabés després de les sis de la tarda, en definitiva, una jornada laboral més d'acord amb l'horari escolar, afavoriria que pares i fills compartissin més temps de qualitat.

Aquesta conclusió es desprèn del fet que el model prediu una relació molt negativa i significativa, per un mateix nombre d'hores treballades, entre el temps amb els fills i acabar la jornada laboral després de les 6 de la tarda.

Annex 1: Enquesta de l'Ús del Temps del 2002-2003 a Espanya

L'Enquesta de l'Ús del Temps la va dur a terme l'Institut Nacional d'Estadística en el període 2002-2003. L'enquesta recull activitats diàries mitjançant un calendari personal. La mostra està formada per 20.603 famílies distribuïdes al llarg de l'any, la meitat de les quals han estat entrevistades de dilluns a dijous, i l'altra meitat de divendres a diumenge.

Tots els membres de la família de més de 10 anys han d'omplir un diari que inclou 24 hores en intervals de 10 minuts. En cada un dels intervals, l'entrevistat ha d'especificar l'activitat principal i l'activitat secundària (que es fa simultàniament amb la principal), i si l'activitat es va fer en presència d'algun fill menor de 10 anys. Totes les activitats estan codificades seguint una pauta d'Eurostat.

Les activitats relacionades amb l'atenció infantil es refereixen a nens menors de 17 anys. L'estudi classifica l'atenció dels fills en dos grups: *temps d'atenció primari*, quan l'entrevistat respon que la seva activitat principal va ser l'atenció dels nens; *temps d'atenció secundari*, quan l'atenció als nens va ser la resposta a la pregunta «A més de l'activitat principal, què més feies?». El grau d'especificació de les activitats principals és molt detallat. Per exemple, l'entrevistat, dins de l'atenció als nens, té 6 opcions diferents: atencions no especificades; atencions físiques (donar-los el menjar, vestir-los, banyar-los, etc.) i de vigilància; ensenyar-los (ajudar-los a fer els deures, etc.); llegir, jugar, parlar o conversar; acompanyar-los (a l'escola, a cal metge, etc.); altres. Utilitzant aquestes categories, subclassifiquem el temps d'atenció primari en *bàsic* (opcions 1, 2, 5 i 6) i de *qualitat* (opcions 3 i 4).

Annex 2: Llista de variables

Regió: NW inclou Galícia, el Principat d'Astúries i Cantàbria (variable omesa); CM (Comunitat de Madrid); NE (País Basc, Navarra, La Rioja i Aragó); E (Catalunya, Comunitat Valenciana i Balears); C (Castella i Lleó, Castella-la Manxa i Extremadura); S (Andalusia i Múrcia); OP (Canàries, Ceuta i Melilla).

Grup d'edat: edat i el seu quadrat.

Dia de la setmana: distingeix si el calendari es va omplir de dilluns a divendres o el cap de setmana.

Valoració de l'estat de salut: la variable té el valor 1 si l'individu considera que té bona salut o molt bona i 0 si és el contrari.

Nombre de fills: quatre variables amb el nombre de fills en els següents grups d'edat: 0-1, 2-5, 6-9 i 10-16.

Nacionalitat: la variable té el valor 1 si l'entrevistat té nacionalitat espanyola o 0 en cas contrari.

Possessió de rentaplats: la variable té el valor 1 si a casa hi ha rentaplats o 0 en cas contrari.

Propietat de l'habitatge: la variable té valor 1 si l'entrevistat és propietari de l'habitatge o 0 en cas contrari.

Ajuda domèstica externa: la variable té valor 1 si la família rep algun tipus d'ajuda domèstica o 0 en cas contrari.

Renda no salarial: distingeix entre quatre rangs de renda mensual: 0, 1-1.000 euros, 1.001-1.500 euros i més de 1.500 euros.

Nivell d'estudis: distingeix entre quatre nivells segons el nivell màxim d'educació aconseguit: sense cap tipus d'estudis o educació bàsica, amb estudis secundaris, amb estudis terciaris o de formació professional i amb estudis universitaris.

Situació laboral: distingeix entre ocupat i no ocupat.

Ocupació: distingeix entre deu categories d'acord amb l'estàndard CON-94: forces militars; directors d'empreses i d'administracions públiques; tècnics, professionals i intel·lectuals; tècnics, professionals i intel·lectuals de suport; administratius; comercials i treballadors de restauració; treballadors qualificats en el sector de la pesca i l'agricultura; artesans, treballadors qualificats en mines i construcció; operadors, i treballadors no qualificats.

Tipus de jornada: la variable té valor 1 en el cas de jornada contínua o 0 en cas contrari.

Sector: la variable té valor 1 si l'individu treballa en el sector públic o 0 en cas contrari.

Horari: la variable té el valor 1 si l'individu acaba la jornada laboral més tard de les 6 de la tarda o 0 en cas contrari.

Nombre d'hores a la feina: distingeix el nombre d'hores treballades per dia per a aquells individus que treballen.

Referències

- Bianchi, S. M. (2000). «Maternal Employment and Time with Children: Dramatic Change or Surprising Continuity?», *Demography*, vol. 37, núm. 4, pàgs. 401-414.
- Ermisch, J. i M. Francesconi (2002). «The Effect of Parents' Employment on Children's Educational Attainment», ISER Essex University, Working Papers, núm. 21.
- García-Crespo, D. i A. Pagán-Rodríguez (2005). «The Division of Childcare between Working Parents in Spain», Universitat de Màlaga.
- Greenstein, T. N. (1995). «Are the "Most Advantaged" Children Truly Disadvantaged by Early Maternal Employment? Effects on Child Cognitive Outcomes», *Journal of Family Issues*, vol. 16, pàgs. 149-169.
- Gregg, P., E. Washbrook, C. Propper i S. Burgess (2005). «The Effects of a Mother's Return to Work Decision on Child Development in the UK», *The Economic Journal*, vol. 115, pàgs. 48-80.
- Gutiérrez-Domènech, M. (2007). «Parental Employment and Time with Children in Spain», "la Caixa" Working Papers, núm. 1.
- Han, W. J., J. Waldfogel i J. Brooks-Gunn (2000). «The Effects of Early Maternal Employment on Later Cognitive and Behaviour Outcomes», manuscrit no publicat.
- Hansen, K., H. Joshi i G. Verropoulou (2006). «Childcare and Mother's Employment: Approaching the Millenium», *National Institute Economic Review*, vol. 195, pàgs. 84-102.
- Nock, S. L. i P. W. Kingston (1988). «Time with Children: the Impact of Couples' Work-Time Commitments», *Social Forces*, vol. 67, núm. 1, pàgs. 59-85.
- Sandberg, J. F. i S. L. Hofferth (2001). «Changes in Children's Time with Parents: United States, 1981-1997», *Demography*, vol. 38, núm. 3, pàgs. 423-436.
- Zick, C. D., W. K. Bryant i E. Österbacka (2001). «Mother's Employment, Parental Involvement, and the Implications for Intermediate Child Outcomes», *Social Science Research*, vol. 30, pàgs. 25-49.

Publicacions del Servei d'Estudis

Totes les publicacions estan disponibles a Internet:

www.estudis.lacaixa.es

Correu electrònic:

publicacionsestudis@lacaixa.es

■ INFORME MENSUAL

Informe sobre la situació econòmica

■ THE SPANISH ECONOMY MONTHLY REPORT

Versió anglesa de l'Informe Mensual

■ ANUARIO ECONÓMICO DE ESPAÑA 2006.

Selección de indicadores

Edició completa disponible a Internet

■ DOCUMENTS D'ECONOMIA "la Caixa"

1. El problema de la productivitat a Espanya: quin és el paper de la regulació? Jordi Gual, Sandra Jódar Rosell i Àlex Ruiz Posino

2. L'ocupació a partir dels 55 anys Maria Gutiérrez-Domènech

3. Offshoring i deslocalització: noves tendències de l'economia internacional Claudia Canals

4. Xina: Quin és el potencial de comerç amb Espanya? Marta Noguer

5. La sostenibilitat del dèficit exterior dels Estats Units Enric Fernández

6. El temps amb els fills i l'activitat laboral dels pares Maria Gutiérrez-Domènech

■ "la Caixa" ECONOMIC PAPERS

1. Vertical industrial policy in the EU: An empirical analysis of the effectiveness of state aid Jordi Gual and Sandra Jódar-Rosell

2. Explaining Inflation Differentials between Spain and the Euro Area Pau Rabanal

3. A Value Chain Analysis of Foreign Direct Investment Claudia Canals and Marta Noguer

4. Time to Rethink Merger Policy? Jordi Gual

■ "la Caixa" WORKING PAPERS

Disponible només en format electrònic en: www.estudis.lacaixa.es

01/2006. What Explains the Widening Wage Gap? Outsourcing vs. Technology Claudia Canals

02/2006. Government Spending and Consumption-Hours Preferences J. David López-Salido and Pau Rabanal

03/2006. Outsourcing and your Collar's Color Claudia Canals

04/2006. The Employment of Older Workers Maria Gutiérrez-Domènech

05/2006. The Determinants of Cross-Border Investment: A Value Chain Analysis Claudia Canals and Marta Noguer

06/2006. Inflation Differentials in a Currency Union: A DSGE Perspective Pau Rabanal

01/2007. Parental Employment and Time with Children in Spain Maria Gutiérrez-Domènech

■ ESTUDIS ECONÒMICS

29. El govern de l'empresa (Exhaurit) Vicente Salas Fumás

30. La banca a l'Amèrica Llatina. Reformes recents i perspectives Josep M. Liso, Montserrat Soler, Montserrat Manero i M. P. Buil

31. Els nous instruments de la gestió pública Guillem López Casanovas (director), Jaume Puig-Junoy, Juan José Ganuza i Ivan Planas Miret

32. La competitivitat de l'economia espanyola: inflació, productivitat i especialització Francisco Pérez (director), Pilar Chorén, Francisco J. Goerlich, Matilde Mas, Juliette Milgram, Juan Carlos Robledo, Ángel Soler, Lorenzo Serrano, Deniz Ünal-Kesenci i Ezequiel Uriel

33. La creació d'empreses. Un enfocament gerencial Josep Maria Veciana

34. Política agrària comuna: balanç i perspectives José Luis García Delgado i M. Josefa García Grande (directors)

Consell Assessor del Servei d'Estudis

El Consell Assessor orienta el Servei d'Estudis en les tasques d'anàlisi de les polítiques econòmiques i socials que puguin ser més eficaces per al progrés de la societat espanyola i europea. Formen part del Consell:

- Carles Boix
Universitat de Princeton
- Josep M. Carrau
"la Caixa"
- Antón Costas
Universitat de Barcelona
- Juan José Dolado
Universitat Carlos III
- Jordi Galí
CREI i Universitat Pompeu Fabra
- José Luis García Delgado
Universitat Complutense
- Teresa Garcia-Milà
Universitat Pompeu Fabra
- Andreu Mas Colell
Universitat Pompeu Fabra
- Víctor Pérez Díaz
Universitat Complutense
- Xavier Vives
IESE i ICREA-UPF

